

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาการเคลื่อนย้าย การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ และอธิบายถึงพัฒนาการการเคลื่อนย้าย และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้ง เพื่อบรรยายและอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ และรูปแบบการใช้ที่ดินของชาวดาระอั้ง ซึ่งทำการแบ่งการศึกษาใน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี พ.ศ. 2526 - ปีพ.ศ. 2532 และช่วงปีพ.ศ. 2533- ปีพ.ศ. 2553 ร่วมกับการสำรวจภาคสนามและการเก็บแบบสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือน เพื่อนำมาอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นและการตั้งถิ่นฐาน และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ สำหรับการวิเคราะห์และอธิบายการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ โดยผลการศึกษสามารถสรุปได้ ดังนี้

6.1.1 พัฒนาการการเคลื่อนย้าย และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว

พัฒนาการการเคลื่อนย้ายของชาวดาระอั้งภายในประเทศพม่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศพม่าและอยู่กันอย่างหนาแน่นที่สุดคือแถบตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐบาลาน มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองน้ำชัน (น้ำสัน) นอกจากนั้น มีการกระจายตัวอยู่ทางตะวันออกและตอนใต้ของรัฐบาลาน ตอนใต้ของรัฐบาลานนั้น มณฑลยูนนาน ประเทศจีนและบางส่วนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศไทยเริ่มต้นเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2511 ในฐานะของผู้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ตะเข็บชายแดน การอพยพข้ามพรมแดนถือเป็นเรื่องปกติ โดยการอพยพช่วงนั้นส่วนใหญ่เป็นการอพยพชั่วคราวเฉพาะช่วงเวลาของการปะทะกันระหว่างทหารรัฐบาลพม่ากับกองกำลังต่อต้านรัฐบาลพม่า การเดินทางข้ามพรมแดนไปเพาะปลูกในเขตประเทศพม่าเมื่อยามสงบและเดินทางกลับมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อยามมีสงครามถือเป็นเรื่องปกติที่เคยชินของชาวดาระอั้ง ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว มีรูปแบบของการเดินทางในลักษณะของกลุ่มขนาดเล็ก จำนวน 3-5 ครัวเรือนและมีสมาชิก 2-5 คนต่อหนึ่งครัวเรือน

จากนั้นจึงส่งข่าวสารให้ญาติพี่น้องรับรู้ภายหลัง ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคาระอั้งจำนวนมาก เข้าสู่พื้นที่อำเภอเชียงดาว

คาระอั้งบ้านแม่จรถือเป็นคาระอั้งกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว การเดินทางของชาวจาระอั้งบ้านแม่จรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เดินทางจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทยมาอาศัยอยู่ที่บ้านนอแล จากนั้นเข้ามารับจ้างเก็บชาในพื้นที่บ้านแม่จรใน และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่เดินทางจากประเทศพม่าบริเวณน้ำจาง เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จากนั้นย้ายไปอาศัยอยู่ที่บ้านนอแลก่อนที่จะเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่จร โดยการย้ายถิ่นของบ้านแม่จรเป็นการย้ายถิ่นแบบถาวร ส่วนคาระอั้งบ้านปางแดงในมีการเคลื่อนย้ายจากคอยลาย ประเทศพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านนอแล อำเภอฝาง จากนั้นย้ายเข้ามาพักอยู่ในบ้านแม่จรใน อำเภอเชียงดาวและแยกออกมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านปัจจุบัน ในขณะที่คาระอั้งบ้านห้วยปงเดินทางจากประเทศพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านนอแลและย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่จรก่อนที่จะย้ายถิ่นอีกครั้งมาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรที่บ้านห้วยปง ตำบลแม่นะ และคาระอั้งบ้านปางแดงนอก ถือเป็นกลุ่มสุดท้ายที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว มีการเคลื่อนย้ายจากประเทศพม่าเข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านนอแล อำเภอฝางและเดินทางมาอยู่บ้านปางแดงใน อำเภอเชียงดาว ด้วยเหตุผลที่เป็นเครือญาติกัน แต่เนื่องจากบ้านปางแดงในไม่สามารถรับคนเข้ามาอยู่เพิ่มเติมได้อีก เพราะถือว่าผิดกฎหมาย ประกอบกับพื้นที่ทำกินไม่สามารถขยายพื้นที่ต่อไปได้ เพราะอาจเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่า ดังนั้นชาวจาระอั้งกลุ่มนี้จึงต้องแยกตัวออกมาตั้งหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปางแดงนอก ซึ่งการเคลื่อนย้ายของชาวจาระอั้งเป็นการเดินทางด้วยการเดินเท้าเป็นหลัก รองลงมาคือการเดินทางด้วยรถยนต์ซึ่งต้องเสี่ยงต่อการถูกจับกุมมากกว่า เนื่องจากชาวจาระอั้งที่เข้ามาอยู่ในช่วงแรกไม่มีบัตรประจำตัวใดๆ ทั้งสิ้น ถือเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การตั้งถิ่นฐานของชาวจาระอั้งเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงดาวมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร รูปแบบการตั้งถิ่นฐานเป็นแบบรวมกลุ่มที่เรียงรายไปตามเส้นทางของถนนในหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายของชาวจาระอั้งมีการย้ายถิ่นในรูปแบบที่ไม่ตายตัว ทั้งนี้คาระอั้งบ้านแม่จรมีลักษณะการย้ายถิ่นโดยตรง ในขณะที่บ้านปางแดงในมีการย้ายถิ่นแบบผลัดกัน ส่วนบ้านห้วยปงมีการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนและบ้านปางแดงนอกมีการย้ายถิ่นแบบแทนที่ โดยการย้ายถิ่นของคาระอั้งในแต่ละหมู่บ้านแม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน แต่ลักษณะการย้ายถิ่นจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว เพราะจะมีรูปแบบการย้ายถิ่นอื่นๆ แฝงอยู่ด้วย เช่น บ้านแม่จรมีลักษณะการย้ายถิ่นโดยตรงแต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบแทนที่และแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย บ้านปางแดงในมีลักษณะการย้ายถิ่นแบบผลัดกัน แต่จะมีการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย บ้านห้วยปงมีลักษณะการย้าย

ถิ่นแบบเป็นขั้นตอน แต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบแทนที่แฝงอยู่ และบ้านปางแดงนอกมีลักษณะการย้ายถิ่นแบบแทนที่ แต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย

การตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของถนนภายในหมู่บ้านและมีการอยู่อาศัยแบบเกาะกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ทำกินถูกจำกัด และผลจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยมีดาระอั้งบ้านห้วยปงที่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น คือ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจายที่ไม่เป็นระเบียบ เพราะมีการอยู่ร่วมกันของ 2 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ลahu และดาระอั้ง สำหรับบ้านแม่จรและบ้านปางแดงนอก แม้จะมีการอยู่ร่วมกันของ 2 ชาติพันธุ์ แต่จำนวนประชากรชาวดาระอั้งมีมากกว่า ทำให้การปกครองหมู่บ้านเป็นของชาวดาระอั้งเป็นหลัก ในขณะที่บ้านห้วยปงมีจำนวนประชากรของชาวลahu ที่มากกว่า ทำให้การปกครองหมู่บ้านเป็นของชาวลahu ประกอบกับความเชื่อที่ต่างกันทำให้การตั้งถิ่นฐานแบ่งออกเป็นหย่อมบ้านตามชาติพันธุ์ของตนเองอย่างชัดเจน ทั้งนี้การตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการเชื่อมโยงโดยเครือข่ายครอบครัวและเครือญาติ

6.1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว

ปัจจัยหลักคั่นที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นของดาระอั้งในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ คือ การขาดแคลนที่ดินทำกิน โดยบ้านแม่จรและบ้านปางแดงนอกมีปัจจัยดังกล่าวอยู่ในอันดับที่ 1 ส่วนบ้านปางแดงในและบ้านห้วยปงมีปัจจัยดังกล่าวข้างต้นอยู่ในอันดับที่ 2 ซึ่งการขาดแคลนที่ดินทำกินมีผลต่อชาวดาระอั้งตั้งแต่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ต่อมาเมื่อย้ายเข้าสู่ประเทศไทยที่บ้านนอแลก็ยังคงส่งผลต่อชาวดาระอั้ง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ย้ายเข้ามาอยู่ที่หลัง ทำให้ที่ดินทำกินถูกจับจองหมดจากดาระอั้งที่เข้ามาอยู่ก่อน ดังนั้นการขาดแคลนที่ดินทำกินจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอยู่ในอันดับแรกๆ ที่ส่งผลให้ดาระอั้งตัดสินใจเคลื่อนย้ายเข้าสู่อำเภอเชียงดาว

ส่วนปัจจัยเชิงจิตที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพเช่นกัน คือ ที่ดินทำกินเพียงพอต่อความต้องการ อยู่ในอันดับที่ 1 ของดาระอั้งบ้านแม่จรและบ้านห้วยปง และอยู่ในอันดับที่ 3 ของดาระอั้งบ้านปางแดงใน ซึ่งบ้านปางแดงนอกเป็นหมู่บ้านเดียวที่ไม่มีปัจจัยดังกล่าวอยู่ใน 3 อันดับแรก แต่เป็นปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ปัจจัยด้านกายภาพไม่ได้มีผลต่อดาระอั้งบ้านปางแดงนอก เนื่องจากเป็นดาระอั้งกลุ่มสุดท้ายที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่อำเภอเชียงดาวและให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่มีญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ก่อน แต่ได้รับการปฏิเสธ เพราะไม่สามารถรับคนเพิ่มเพื่ออยู่ในหมู่บ้านได้อีก ดังนั้นจึงส่งผลให้ดาระอั้งปางแดงนอกเคลื่อนย้ายไปอยู่ในพื้นที่อื่นที่มีความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่เหมือนกัน โดยมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจ้างงาน เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับที่ 2 ทั้งนี้การเพิ่มของจำนวนประชากร

ในขณะที่พื้นที่ถูกจำกัด เนื่องจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ส่งผลให้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเรื่องการจ้างงานจึงมีระดับความสำคัญต่ออาระฮ์บ้านปางแดงในและบ้านปางแดงนอกอย่างยิ่ง

6.1.3 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวอาระฮ์ในอำเภอเชียงดาว

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวอาระฮ์ในอำเภอเชียงดาว ช่วงที่ 1 (ปีพ.ศ. 2526 – ปีพ.ศ. 2534) หรือช่วงก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ชาวอาระฮ์มีการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ได้แก่ การเพาะปลูกและการรับจ้างเป็นหลัก โดยการใช้ที่ดินสำหรับการเพาะปลูกจะมีการเว้นช่วงให้พื้นที่ได้มีการฟื้นตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 3-4 ปี จากนั้นจึงกลับมาใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกอีกครั้ง แต่ภายหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนาในปีพ.ศ. 2532 การใช้ที่ดินเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การปลูกพืชหมุนเวียนในพื้นที่เดิมหรือการเว้นช่วงให้พื้นที่ได้มีการฟื้นตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 1-3 ปี ซึ่งการถูกจับกุมของชาวอาระฮ์ยังส่งผลให้การเกษตรลดลงไป เนื่องจากแรงงานในภาคการเกษตรที่เป็นแรงงานชายถูกจับกุม ทำให้อาระฮ์บางส่วนเน้นการรับจ้างเป็นหลัก ทั้งการรับจ้างในภาคการเกษตรในพื้นที่ใกล้เคียงและการรับจ้างปลูกป่าสักให้กับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐส่วนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวอาระฮ์ในอำเภอเชียงดาว ช่วงที่ 2 (ปีพ.ศ. 2535-ปีพ.ศ. 2542) ช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาระฮ์เริ่มรับการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้นแต่ยังคงทำการเพาะปลูกพืชไร่และไม้ผลเช่นเดิม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวอาระฮ์ในอำเภอเชียงดาว ช่วงที่ 3 (ปีพ.ศ. 2543 - ปีพ.ศ. 2553) พื้นที่การเพาะปลูกเริ่มคงที่ ไม่มีการขยายพื้นที่ทำกิน โดยพืชที่ปลูกยังคงเป็นพืชไร่และไม้ผลเช่นเดียวกับสองช่วงเวลาแรก แต่เริ่มมีการรับพืชชนิดใหม่เข้ามาในชุมชน เช่น เสาวรส จากการส่งเสริมจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาและกบ แทนการเก็บของป่าและล่าสัตว์ โดยการทำไร่หมุนเวียนเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชหมุนเวียนในพื้นที่เดิมทุกปีมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตเพื่อตอบสนองต่อความหนาแน่นของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่วนการรับจ้างในภาคการเกษตรยังคงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชาวอาระฮ์เช่นเดิม แต่พื้นที่ของการรับจ้างเริ่มขยายเข้ามาเขตตัวเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ รายได้จากการท่องเที่ยวด้วยการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพักแบบโฮมสเตย์และการขายสินค้าหัตถกรรมให้นักท่องเที่ยวยังเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้หนึ่งของชาวอาระฮ์

6.2 การอภิปรายผลการศึกษา

6.2.1 รูปแบบการเคลื่อนย้าย และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว

รูปแบบการเคลื่อนย้ายของชาวดาระอั้งมีการย้ายถิ่นในรูปแบบที่ไม่ตายตัว โดยมีลักษณะการย้ายถิ่นโดยตรง การย้ายถิ่นแบบผลัดกัน การย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนและการย้ายถิ่นแบบแทนที่ ซึ่งสอดคล้องกับ มานิตย์ คณะโต (2536) ที่ศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในเมืองเชียงใหม่ โดยรูปแบบการเคลื่อนย้ายหรือขยายถิ่นฐานของชาวดาระอั้งมีทั้ง รูปแบบ colony เป็นการขยายถิ่นไปพื้นที่อื่นโดยไม่ยึดติดพื้นที่เดิมและ enclave เป็นการย้ายถิ่นที่ยึดพื้นที่เดิมหรือครอบคลุมบางส่วนในพื้นที่เดิม ซึ่งการย้ายถิ่นแต่ละหมู่บ้านแม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน แต่ลักษณะการย้ายถิ่นจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว เพราะจะมีรูปแบบการย้ายถิ่นอื่นๆ แฝงอยู่ด้วย ได้แก่ บ้านแม่จรมีลักษณะการย้ายถิ่น โดยตรงแต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบแทนที่และแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย บ้านปางแดงในมีลักษณะการย้ายถิ่นแบบผลัดกัน แต่จะมีการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย บ้านห้วยปงมีลักษณะการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอน แต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบแทนที่แฝงอยู่ และบ้านปางแดงนอกมีลักษณะการย้ายถิ่นแบบแทนที่ แต่ก็มีการย้ายถิ่นแบบเป็นขั้นตอนแฝงอยู่ด้วย

การตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน คือ ในช่วงแรกๆ เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจาย ต่อมาการตั้งถิ่นฐานมีลักษณะเป็นแนวยาวตามแนวถนนภายในหมู่บ้าน และมีการอยู่อาศัยแบบเกาะกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ทำกินถูกจำกัด โดยมีดาระอั้งบ้านห้วยปงเพียงหมู่บ้านเดียวที่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น คือ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจายที่ไม่เป็นระเบียบ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการเชื่อมโยงโดยเครือข่ายครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2536) โดยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเป็นไปในรูปแบบที่ไม่ตายตัว เป็นการตั้งถิ่นฐานที่มีรูปแบบผสมผสานระหว่างการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม ซึ่งบ้านเรือนจะปลูกเรียงรายขนานไปตามแม่น้ำลำคลองหรือถนนกับการตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มอยู่เป็นหย่อม ทั้งนี้การตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน เนื่องด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเพื่อความปลอดภัยของคนในหมู่บ้าน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Jordan and Rowntree (1990) ในรูปแบบการสร้างบ้านเรือนเกาะกลุ่มเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านแบบกระจัดกระจายที่ไม่เป็นระเบียบ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะเชื่อมโยงกับกลุ่มตระกูลหรือศาสนาเดียวกัน มักมีผลต่อการตัดสินใจแยกตัวออกมาทั้งแบบสมัครใจและถูกบังคับ

ประเด็นการเคลื่อนย้ายของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาวมีรูปแบบการเคลื่อนย้ายจากชนบทสู่ชนบท ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งพื้นที่ศึกษามีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของถนนภายในหมู่บ้านและมีการอยู่อาศัยแบบเกาะกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาวมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบทแบบกิ่งรวมกลุ่ม

6.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น และการตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว

ปัจจัยผลักดันที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นของดาระอั้งในพื้นที่ ปัจจัยบางปัจจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรากร รัตนอารีกุล (2544) ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ คือ การขาดแคลนที่ดินทำกิน ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งในพื้นที่ศึกษา จะเป็นปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่การมีที่ดินทำกินเพียงพอต่อความต้องการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ จำนวนญาติพี่น้องและความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกับ เชิดชาย ม่วงมงคล (2537) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลักลอบเข้าเมืองของคนสัญชาติพม่าโดยผิดกฎหมายมีปัจจัยผลักดัน คือ เรื่องการเมือง รongลงมา คือ ปัจจัยเรื่องความยากจน เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า เช่นเดียวกับ อำนวย รักธรรม (2541) ที่ศึกษาเรื่องเครือข่ายการลักลอบเข้าเมืองของคนสัญชาติพม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า สาเหตุของการลักลอบเข้าเมืองเกิดจากปัจจัยผลักดันจากพม่าคือเรื่องการค้าข่มเหงราษฎรของรัฐบาลพม่า รongลงมาคือเรื่องการสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจากไทย คือ เรื่องสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีสภาพเป็นภูเขาสูงป่าทึบและความเจริญทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า โดยมีการเข้ามาโดยมีญาติพี่น้องชักชวน ซึ่งผลการศึกษารุ่นนี้สอดคล้องกับงานรุ่งทิพย์ สามถ้วน (2544) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นของชาวดาระอั้งบ้านปางแดงใน ว่าเกิดจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด โดยมีปัจจัยผลักดัน ได้แก่ การขาดแคลนที่ดินทำกิน และปัจจัยดึงดูด คือ การชักชวนของญาติพี่น้อง ซึ่งชาวดาระอั้งในพื้นที่มีแนวโน้มที่จะไม่ย้ายออกจากพื้นที่ เป็นการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

ประเด็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นและตั้งถิ่นฐานของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว แตกต่างกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า เกิดจากปัจจัยด้านความปลอดภัยในชีวิตและปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ดาระอั้งมีปัจจัยผลักดันและดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นและการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ

6.2.3 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว มีการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพและรูปแบบการใช้ที่ดิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงที่ 1 (ปีพ.ศ. 2526 – ปีพ.ศ. 2534) ชาวดาระอั้งมีการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ได้แก่ การ

เพาะปลูกและการรับจ้างเป็นหลัก โดยการใช้ที่ดินสำหรับการเพาะปลูกจะมีการเว้นช่วงให้พื้นที่ได้มีการฟื้นตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 3-4 ปี จากนั้นจึงกลับมาใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกอีกครั้ง แต่ภายหลังจากประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนาในปีพ.ศ. 2532 การใช้ที่ดินเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การปลูกพืชหมุนเวียนในพื้นที่เดิมหรือการเว้นช่วงให้พื้นที่ได้มีการฟื้นตัวเป็นระยะเวลาประมาณ 1-3 ปี สอดคล้องกับแนวคิดของ Kunstadter and Chapman (1978) ที่กล่าวถึงการที่ใช้ที่ดินบนพื้นที่สูงหรือบริเวณภูเขาที่เป็นการเพาะปลูกแบบไร่หมุนเวียนและมีระบบการใช้พื้นที่เพาะปลูกระยะสั้น จากนั้นทิ้งร้างเป็นระยะเวลาสั้นๆ แล้วจึงกลับมาใช้พื้นที่นี้ใหม่ ซึ่งการฟื้นตัวของดินยังมีไม่มากทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำ ซึ่งโดยมากลักษณะการทำไร่เช่นนี้จะมีความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 300 - 600 เมตร การทำไร่แบบนี้เป็นวิธีการทำไร่ในแบบดั้งเดิม คือ โค่นถางป่าเผาป่าและปลูกพืช จากนั้นทิ้งร้างไว้ในระยะเวลานั้นๆ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาว ช่วงที่ 2 (ปีพ.ศ. 2535- ปีพ.ศ. 2542) ช่วงเวลาดังกล่าวนี้ดาระอั้งเริ่มรับการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น แต่ยังคงทำการเพาะปลูกพืชไร่และไม้ผลเช่นเดิม และช่วงที่ 3 (ปีพ.ศ. 2543 - ปีพ.ศ. 2553) พื้นที่การเพาะปลูกเริ่มคงที่ ไม่มีการขยายพื้นที่ทำกิน โดยพืชที่ปลูกยังคงเป็นพืชไร่และไม้ผลเช่นเดียวกับสองช่วงเวลาแรก แต่เริ่มมีการรับพืชชนิดใหม่เข้ามาในชุมชน เช่น เสาวรส จากการส่งเสริมจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาและกบ แทนการเก็บของป่าและล่าสัตว์ โดยการทำไร่หมุนเวียนเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชหมุนเวียนในพื้นที่เดิมทุกปีมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตเพื่อตอบสนองต่อความหนาแน่นของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่วนการรับจ้างในภาคการเกษตรยังคงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชาวดาระอั้งเช่นเดิม แต่พื้นที่ของการรับจ้างเริ่มขยายเข้ามาเขตตัวเมืองเชียงใหม่

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาวสอดคล้องกับงานศึกษาของ สกฤณี ธีรัฐพลวัฒน์ (2544) ทางด้านการเข้าถึงการใช้ที่ดินจากการบุกเบิกมาสู่การได้มาของที่ดินภายใต้เงื่อนไขระบบตลาดด้วยการหยิบยืม ขอใช้เปล่า เช่ายืมและแลกเปลี่ยนด้วยเงิน (ซื้อขาย) นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการทำไร่หมุนเวียนเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์มากขึ้น โดยผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อแตกต่าง คือ ความเชื่อและพิธีกรรมไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อการเข้าถึงทรัพยากร แต่สอดคล้องกับงานของวาสนา ละอองปลิว (2546) ที่ศึกษาพื้นที่บ้านปางแดงในเช่นกัน พบว่า ชาวดาระอั้งมีการสร้างอัตลักษณ์ว่าตนเองเป็นชาวเขาที่ดีช่วยดูแลป่าไม่ใช่ทำลายป่า มีการผลิตพืชเชิงพาณิชย์ รวมถึงการนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับคนไทย

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับแพรวพรรณ เหมวรรณ (2547) ที่ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงและความเหมาะสมของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของชุมชนบนที่สูง โดย

ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบ้านมั่งแม่โถ และบ้านกะเหรี่ยงแม่โถหลวง ตำบลบ่อสดี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของมั่งและกะเหรี่ยงมีความแตกต่างกัน เนื่องจากวัฒนธรรมและประเพณี เช่นเดียวดาระอั้งในพื้นที่ศึกษาที่มีการอยู่ร่วมกันของ 2 ชาติพันธุ์ การใช้ที่ดินจึงมีความแตกต่างกันตามความเชื่อและวัฒนธรรมของคน ซึ่งการใช้ที่ดินในอดีตเป็นการใช้ที่ดินที่เป็นการปลูกพืชเพื่อยังชีพเท่านั้น ต่อมามีการเปลี่ยนเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้า ความเข้มในการใช้ที่ดินมากขึ้นและการลดช่วงทิ้งว่างน้อยลงเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Boserup (1965) ที่มองว่าการเพิ่มจำนวนประชากรจนทรัพยากรถึงขีดจำกัด มนุษย์ก็จะมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้น การตั้งถิ่นฐานก่อให้เกิดการใช้ที่ดินและทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจำนวนประชากรมีมากขึ้น ความต้องการใช้ที่ดินรวมถึงทรัพยากรก็จะสูงขึ้นตามด้วย ซึ่งชาวดาระอั้งได้นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตและลดช่วงเวลากองทิ้งพื้นที่ให้ว่างเพื่อการฟื้นตัว จนถึงการใช้พื้นที่ทุกปีไม่มีเว้นช่วงเวลาและเปลี่ยนรูปแบบเป็นการปลูกพืชหมุนเวียน ทั้งนี้ผลการศึกษาชาวดาระอั้งในอำเภอเชียงดาวยังสอดคล้องกับงานของ อภินพ ธนะสาร (2539) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่สาขานาเล ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงได้นำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้กับระบบการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบตลาดจนทำให้สูญเสียการพึ่งพาตนเองและกระบวนการผลิตก็มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวดาระอั้งก่อนและหลังการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีความแตกต่างกัน ด้านการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน ซึ่งผลการศึกษาแต่ละช่วงเวลามีการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตตามปัจจัยภายนอกที่เข้ามาและส่งผลกระทบต่อชาวดาระอั้ง เช่น การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา การจับกุมดาระอั้ง ขอบุกกรุกป่าและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และการเข้ามาส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การประกอบอาชีพและรูปแบบการใช้ที่ดินของชาวดาระอั้งเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

6.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ดาระอั้งที่ไม่เป็นที่รู้จักมากนักในสังคมไทย ทำให้ทราบถึงการเคลื่อนย้ายและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในฐานะของผู้อพยพ ทำให้เสียโอกาสในหลายด้านไป ทำให้ทราบถึงรูปแบบการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีความแตกต่างจากคนพื้นราบ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่สามารถ

นำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหรือวางนโยบายที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์และแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายหรือใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายต่างๆ ต่อไป เช่น นโยบายการตั้งถิ่นฐาน นโยบายการควบคุมโรค นโยบายการควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน เป็นต้น

นอกจากนั้น ในส่วนของการประยุกต์ใช้แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพข้อมูลดาวเทียม เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาก็มีความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ที่ดิน ทำให้ทราบการใช้ที่ดินของชาวกระเหรี่ยงในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อหาทางออกหรือนโยบายที่เหมาะสมด้านการใช้ที่ดินของชุมชนบนพื้นที่สูงต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.4 ปัญหา และอุปสรรคในการศึกษา

6.4.1 การขาดแคลนข้อมูลย้อนหลัง ได้แก่ จำนวนประชากร ข้อมูลปีที่มีการเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐาน ข้อมูลการเพาะปลูกพืช เป็นต้น ซึ่งกระเหรี่ยงที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จำข้อมูลได้ไม่หมด อีกทั้งหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบส่วนใหญ่ยังไม่มีข้อมูลไว้ชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถเสนอข้อมูลในเชิงลึกได้

6.4.2 การสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างมีความยาก เนื่องจากประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งทราบเรื่องราวการเดินทางย้ายถิ่นส่วนใหญ่ไม่สื่อสารเป็นภาษาไทย บางส่วนลืมช่วงเวลาที่เกิดเคลื่อนย้ายและตั้งถิ่นฐาน ทำให้การสัมภาษณ์ต้องใช้การตรวจสอบข้อมูลจากประชากรตัวอย่างที่ทราบเรื่องราวหลายคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

6.4.3 การขอข้อมูลจากหน่วยงานมีความซับซ้อน เนื่องจากพื้นที่ศึกษามีปัญหาเรื่องยาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงทำให้บางหน่วยงานไม่ให้ข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการศึกษา เพราะเกรงจะกระทบต่อความมั่นคงของชาติ นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีหลายฝ่าย ทำให้การขอข้อมูลใช้เวลานาน นอกจากนี้ข้อมูลในเชิงลึกหรือแผนที่ที่มีความละเอียดสูงส่วนใหญ่ถูกเก็บไว้ในหน่วยงานมากกว่าการถูกนำมาใช้ จึงทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่ตรงกับความต้องการที่จะนำมาใช้ในการศึกษา

6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

6.5.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษา

1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ที่ดินระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน เช่น กระเหรี่ยงกับกะเหรี่ยง กระเหรี่ยงกับม้ง เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ศึกษานี้แม้ว่าจะมีบางหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์

หลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่รูปแบบการใช้ที่ดินไม่แตกต่างกันมากนัก หากมีการเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ที่ดินจะทำให้ทราบรูปแบบการใช้ที่ดินบนพื้นที่สูงได้ดียิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนหรือกฎหมายเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นอย่างจริงจัง เนื่องจากถือเป็นกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจและพบว่าปัญหาเหล่านี้ยังคงเกิดขึ้นในสังคมไทยตลอดเวลา เมื่อมีเรื่องร้องเรียนหรือตกเป็นข่าวจึงจะมีการหาทางแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ ดังนั้นหากมีการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนหรือกฎหมายเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นอย่างจริงจังจะช่วยให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

6.5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนบนพื้นที่สูง อีกทั้งสถานะความเป็นพลเมืองไทยยังมีไม่เต็มที่เท่าที่ควร ซึ่งทำให้ได้รับความกดขี่จากหน่วยงานบางหน่วยงานและจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มาก่อน ส่งผลให้ชาวกระเหรี่ยงพยายามที่จะเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ จึงควรให้มีการหันหน้าเข้าหากันทุกฝ่าย ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน กลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ควรมีการจัดกิจกรรมที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทุกฝ่าย ซึ่งการจัดการจะต้องคงอัตลักษณ์หรือวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ชุมชนเคยเป็นมาไว้ ไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปจนสูญเสียอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากนั้นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรง เช่น กรมป่าไม้ หน่วยงานกรมอุทยานแห่งชาติศรีลานนา เจ้าหน้าที่อำเภอเชียงดาว องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ะ เจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง โรงเรียนบ้านปางแดงและมูลนิธิมะขามป้อม ควรมีการเก็บข้อมูลย้อนหลังในระดับหมู่บ้านอย่างละเอียด ได้แก่ จำนวนประชากร ข้อมูลการเคลื่อนย้ายและตั้งถิ่นฐาน จำนวนผลผลิตที่ได้ต่อรอบการผลิต ราคาผลผลิตและปัญหาจากการถูกจับกุม เพราะข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลไปช่วยเหลือในการผลักดันให้เกิดนโยบายที่เหมาะสมต่อไป รวมทั้งการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อนำไปช่วยเหลือด้านการส่งเสริมที่เหมาะสมต่อพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ